

Sinka Zoltán

Őszinte szavak

Részletek édesapám levelezéséből, 1933–1945

II.

Kárász József

Kárász József (1914–1996) makói és vásárhelyi parasztszülők gyermeke. Négyéves volt, amikor tragikus körülmények között édesanyját elvesztette. Iskolai tanulmányait Szegeden kezdte, Vásárhelyen folytatta, itt is érettségizett.

Az érzékeny lelkületű fiú már a gimnáziumban is írogatott. Az irodalmi munkássága azonban Sárospatakon indult, ahol tanulmányait a református teológia hallgatójaként folytatta. 1932-ben megjelent három balladás hangvételelű elbeszélése, amely egyben kijelölte az életútját is: „Szemben az úri világgal”. Az egyházi felsőbbség azonban ezeket az elbeszéléseket lázítóknak minősítette, és Kárász Józsefet az ország összes teológiai akadémiajáról kizárta. Elhagyta az országot, és tanulmányait, irodalmi munkásságát Kolozsváron folytatta.

1935-ben visszajött Magyarországra, Budapesten telepedett le (Balogh Ferenc-hagyaték), és teológiai tanulmányait is itt fejezte be. Majd beiratkozott a Pázmány Péter Tudományegyetem földrajz és történelem szakára. Jelen volt a Márciusi Front megalakulásán, majd a front szócsovét, a *Híd* című újságot szerkesztette.

A népi írók elleni perek idején a védelmükre írott cikkei miatt két hónapi fegyházra ítélték. 1943-ban behívták katonának, és fogságba esett. Onnan hazatérve a háborús tudósításai miatt a Népbíróság Országos Tanácsa négyévi börtönbüntetésre ítélte.

Édesapámat 1936-ban a népi írók hódmezővásárhelyi találkozásán ismerte meg. Még abban az évben felkereste édesapámat Vésztőn, és „Sinka István, a juhászok pennaforogatója” címmel cikket írt róla. Abban feltüntette édesapámnak azt a dedikációját is, mellyel a *Pásztorének* című könyvét Hatvani bárónak ajánlotta:

„Tudom már, hogyha úr jön, / alázatosan, okosan, nyelvemre vigyázva / messziről köszönjek / De azért nem veszem le a süvegemet”

Sinka István

Kárász József Vésztőre írt levelében édesanyám, Papp Piroska sírversét is kérte.

SINKA ZOLTÁN (1929) a költő fia.

Kárász József Sinka Istvánnak

Budapest, 1936. október

Kedves Barátom, Sinka Pista!

Látod, így jár az ember, ha pár óra alatt sok mindenről tudomást akar szerezni. Ugye emlékszel, hogy beszélgetésünk során említetted nekem, hogy írtál egy verset, amit a feleséged fejfájába akarsz bevésni.

Kedves Barátom! Amennyiben a közléshez hozzájárulsz, szépen kérek, hogy postafordultával a budapesti címemre juttasd el nekem

Amikor a Magyar Útban megjelenik a cikkem, az újság egy példányát feltétlen elküldöm Neked.

Tisztelettel és szeretettel ölel:

Kárász Jóska

(S. I. hagyatéka)

Sinka István Kárász Józsefnek

Budapest, 1936. november

Kedves Barátom!

Itt vagyok Pesten, nem is olyan messze hozzád a Szent István kórházban, a C pavilonban. A lapod, amit Vésztőre küldtél, utánam jött – de azt hiszem, hogy a feleségem sírverse most már késő, hiszen ma már 16-a van, de azért ide írom:

„Marék por vagyok csak, csöppnyi hamu...

Ó, ringass föld, én fekete bölcsőm –

Itt minden álom úgy törött le,

Mint én, hogy köddé foszlott mindörökké...”

Íme, itt a vers, ha tudod, használd fel a riportodnál – ha ugyan is azt még nem írtad volna meg. Nagyon kérek, hogy a Magyar Útnak az ide vonatkozó számát küldd el nekem.

Ölel: Sinka Pista

(S. I. hagyatéka)

A vers azonban későn érkezett, s így nem is jelent meg, mert Kárásznak a cikk kéziratát időben le kellett adnia.

1945 után a kommunisták egyre súlyosbodó nyomása a népi írókat szétzilálta. Legtöbbjük behódolt, és társutasa lett a kommunistáknak. Végül is Kárász József és a népiek kapcsolata elhidegült,

Az alábbi levelet Sinka István húgának, az Aradon élő Horváthné Sinka Erzsébetnek írta:

Sinka István Sinka Erzsébetnek

Budapest, 1937. dec. 7.

Kedves Böském!

Végre írhatok Neked. Lehet, hogy haragszol is, hogy ilyen soká írok. De ha tudnád, hogy mennyi baj, gond és szaladgálás nehezedett rám! Először is Zolika és Ferkó – Pestről Vésztőre, Vésztőről Gyulára, onnan Kötegyánba, onnan ismét Gyulára és csak aztán Kunhegyesre, mert, igen, Ferkó és Zolika Kunhegyesen vannak. Már azóta voltam meglátogatni őket Katicával együtt. Mert Katica ott volt nem messze az egyik nővérénél Kisújszálláson. Az ott van Kunhegyes mellett. A két kisfiúnak nagyon jó helye van. Olyan egész családi körülmények mellett élnek. Például van mindegyik gyereknek külön-külön tyúkjá vagy csirkéje – 12 gyerek van. Szép kis fehérre festett külön ágy. Ferkó és Zoli egymás mellett vannak... Szóval jó helyük van szegénykének. Nagyon is örülök ennek. Amikor a helyzetem megengedi, Zolikát azonnal hozom haza. Ferkó marad ott addig, míg az utolsó elemet elvégzi, aztán meg majd megint lesz valahogy. Ha jól tanul, ő megy Sárospatakra jövő ősszel. Jancsi marad véglegesen Szeghalmon, míg az érettségit le nem teszi. Neki is jó helye van nagyon. Épp most kapott egy kis zsebpénzt. Mert minden hónapban kap. Karácsonyra meg feljön Pestre.

Most pedig arról, ami téged a legjobban érdekel. Már idestova, hogy egy hónapja, hogy megvolt az esküvőnk. Az is nagy céció után sikerült csak. Vésztőn esküdtünk, ez volt a leghelyesebb, Jancsi is átjött Szeghalomról. Most itt lakunk már Budán – ide is írom a címet: Budapest, II. Kapás utca 24. IV. emelet 3. Katica nagyon jól érzi magát, itt van velünk az öccse, nővére, aki törvényszéki tisztviselő. Mindegyikünknek van egy-egy szobája, fürdőszoba, hall, előszoba, konyha, spájz közös, állandó meleg vízzel és központi fűtéssel fejenként fizetünk 45 pengőt havonta. Így hármunknak sokkal könnyebb, mert van jó lakásunk. Külön-külön úgyse bírná egyikőnk se. Katicának a mamuskája már küldött csomagot, levelet, tehát nem haragszik. A papuskája az más. Az majd csak évek múlva békél meg. Kató azt mondja, majd megbékél a maga kenyerén. Igaz is. Hát nem?

Hát így vagyunk, Böském. Kató most épp lent van. A két kisfiúnak akar csomagot küldeni. Azt ment bevásárolni. Hagyok itt ki a papíron helyet, hogy egy pár sort ő is írhasson. Ha karácsony előtt már nem írnék, úgy boldog karácsonyi ünnepeket, Böském. Milyen jó lehetne, ha itt lehetnél, meg Anyám is. Ma írok Anyámnak is. Legközelebb majd többet írok!

Nagyon sokszor csókollak: Pista

(Alföld, 1976. november)

Kádár Lajos

Kádár Lajos (1899–1982) Tiszaalpáron született. Móricz Zsigmond felfedezettje. Apja juhászszámadó, ő maga cselédként, bojtárként kezdte. Budapestre érkezve borbélyinas, villamoskalauz, bankszolga. Az I. világháború idején behívták katonának, majd hadifogságba került, és az ott szerzett tapasztalatait, nagy sikert aratva, a nincstelének szemszögéből írta meg. Regényei, novellái a harmincas-negyvenes évek fordulóján sűrűn, szinte egymást követve jelentek meg. A megjelent 13 könyvében a szülőföld, Alpár és az azt övező puszták életéről szólt. Több mint 100 elbeszélése napilapokban, folyóiratokban, többek között a *Kelet Népe*-ben jelentek meg. Édesapámmal a Hatodosok baráti társaságában ismerkedett meg. Kádár Lajos hozta létre. Tücsök névvel ismeretes Irodalmi és Művészeti Szövetkezete.

Sinka István Kádár Lajosnak

Budapest, 1939. június 16.

Édes egy komám, Lajoskám!

A lapodat megkaptam. Ide hallgass, Testvérkém! János fiam még lenn van Szeghalmon, illetve Vésztőn. E hó végéig lesz ottan. Most itt hárman-négyen ostromoljuk a városházát a nyaralási akció végett. Ha az akció sikerül, Jancsi elébb nyaralni megy a Dunántúlra. Azért, mert a középső fiam, Ferkó is megyen, úgy akarnám, tudod, hogy néhány hétig együtt legyen a két gyerek, hiszen úgyis oly ritkán látják egy mást. – Zoli fiam Szekszárdra megy nyaralni. Az már biztos. Mondom, ha az akció sikerül, megy János Ferivel, ha nem, akkor lehet róla szó, hogy Hozzátok menjen előbb, feltéve, ha nem jelentene tehertételt Nektek, Lajoskám. Az előbbi esetben a nyári szünidő végén menne Hozzátok, ha ezt így te is jónak látod. Ez a dolog már rövidesen eldől. Majd értesítek egy levélben. Jó? Hogy vagytok, Lajoskám? A kis Péter gyerek jól érzi magát. Már nem kéri a pipát, annál már különb ember. „Gugékat” emleget örökké. Hogy ezek kicsodák, én se ismerem. No, majd kitudódik. Kató nagyon sokszor üdvözl Benneteket, az asszonykádát csókolja, én is kézcsókot küldök neki, Téged pedig nagyon sokszor öllelek.

Sinka Pista

(Kádár Lajos hagyatéka)

Féja Géza

Szentjánospuszta, 1900 – Budapest, 1978

Édesapja korán meghalt. Féja Géza tízéves volt ekkor, és még három kisebb testvére is volt. Léván töltötte gyermekkorát, itt végezte el a gimnáziumot is. 1929 óta a Budapesti Tudományegyetem magyar–német szakos hallgatója. Az Eötvös Kollégium tagjaként tett középiskolai tanári vizsgát.

Az esztergomi főiskolán 1932-ig tanított. Eközben Bajcsy Zsilinszky Endre *Előors*, majd a *Szabadság* című hetilapjában is dolgozott. Kapcsolatba került a Bartha Miklós Társasággal, és egyik ösztönzője volt a falukutató mozgalomnak, egyben kritikusa is a népi írókat tömörítő *Válasz* című folyóiratnak. Versei 1922-ben a *Forrás* című antológiában jelentek meg. A szlovenszkoí *Magyar Írás* főmunkatársa és a Kazinczy Kiadó lektora.

1933-tól a pesterzsébeti fiúiskolában tanított. 1937-ben jelent meg éles társadalomkritikájú irodalmi szociográfiája, a *Viharsarok*, az alsó Tiszavidék földjéről és népéről szóló megdöbbentő vádirat. Ezért a könyvéért nemzetgyalázás címén perbe fogták, elítélték, és a tanári állásából elbocsátották.

Részt vett a Márciusi Front programjának kidolgozásában is. Irodalomkritikusként is elsősorban a társadalmi elégedetlenség jeleire és a szegénység megnyilvánulásaira figyelt fel. Elsőként adta ki Ady legjelentősebb publicisztikai írásait *Jóslatok Magyarországon* címmel (1936).

Kortársai közül legtöbbit a jó barátokról, Tamási Áronról és a számára ellen-szenves Illyés Gyuláról írt. Ő fedezte fel Sinka Istvánt és Szabó Pált is. A híres *Viharsarok* című könyve mellett figyelemreméltó a háromkötetes irodalomtörténeti munkája is. 1934 és 1944 között a jobboldali *Magyarország* belső munkatársa volt. Ez idő alatt publicisztikai írásaiban erősen nacionalista eszmék is jelentkeztek.

Korábban már említettem, hogy édesapám első verseskötetéhez az előszót Féja Géza, édesapám akkori istápolója írta. A hagyományostól eltérő, úgynevezett himnuszos versformákat sokan, közöttük Németh László is élesen, szinte gúnyosan bírálta.

Ezekről a bírálatokról, a himnuszok keletkezéséről írta édesapám: „A sárban, a piszokban valami tiszta szó kell, hogy legalább az maradjon utánunk. Úgy éreztem, hogy ezeket tudva és látva, mintha valami nagy tűzvész közepébe láncolva ülnék, s fojtana már a füst, s égetne már a tűz, és pillanatok múlva jönne már a halál... S ebbe a pusztulásba nem lehet csárdást fütyölni, hanem csak zsolnárokat és himnuszeket énekelni... S énekeltem.”

Igen énekelt, énekelhetett, mert ott volt mellette Papp Piroska édesanyánk, aki csodálatra méltó, finom áldozatkészséggel tudta őt segíteni és a családról is gondoskodni. Édesapám iránt érzett nagy és tiszta szerelmét nem tudták elhomályosítani az elviselt magaláztatások és a szolgálai nincstelenség rettenetes

keservei sem. Édesapám küldetésének hite és bizalma egy nagyszerű, ösztönös intelligenciára és nagyon mély szövetségre épült.

Féja Géza, aki édesanyámat személyesen is ismerte, a következőket írta róla: „Sinka István életében Papp Piroska szerepét még senki sem méltatta, holott azon kevesek közé tartozott, akiben egy jó emberismerő azonnal felfedezi az emberi nagyságot.” Majd emígyen folytatja: „Papp Piroska annyira megghatott, hogy szinte kerültem őt, mert a teremtve szenvedő szentek lelkét éreztem meg benne. Az egyénisége a maga példamutatásával a legszebb, a legnagyobb emberi, erkölcsi magasságig emelkedés szimbóluma. A hitvesi, az anyai önfeláldozás, a tiszta lélek, az igazi helytállás megtestesítője az egész népi világban.”

Féja Gézáat én csak annyival egészítem ki, hogy édesanyám, Papp Piroska képes volt még az életét is feláldozni azért, hogy szeretett ura költő lehessen.

Igen, Sinka István humanizálódását abban az állati sorba süllyesztett cselédsorsban Papp Piroskának, az édesanyámnak köszönhette. Ő volt az, aki, ha áldozatok árán is, ellátta azokkal a könyvekkel és folyóiratokkal, melyek segítették őt az irodalomba való bekapcsolódásában. Ő volt az, aki a cselédsors feladását kitartóan szorgalmazta.

A II. világháború után – hasonlóan édesapámhoz – Féja is tiltott listára került. Sőt őt mint háborús bűnöst is felelősségre akarták vonni. A kommunistáknak behódolt parasztpárti értelmiségiek, főleg Darvas József és a Féja által nem kedvelt Illyés Gyula ezt megakadályozták. Az irodalomból való kirekesztése azonban továbbra is megmaradt. Ezért több mint egy évtizedig Békéscsabán a Megyei Könyvtárban dolgozott, a könyvtár helyettes vezetőjeként, 1956–1960 között a pedig a budapesti Szabó Ervin Könyvtárban alkalmazták főmunkatársként.

Az 1956-ban leverett magyar forradalom után Féja Géza egyike volt azoknak, akik a népi írók és a kommunisták együttműködését kitartóan szorgalmazták. Végül is a kommunista kormány és a magukat értelmiségi származásúnak valló népi írók között létre is jött egy Féja Géza által erősen szorgalmazott kompromisszumnak mondott megállapodás. Ezt édesapám erősen ellenezte, létrejöttét súlyos hibának tartotta. Ám ebben a megállapodásban Féja súlyosan csalódott, mert Kádár és Aczél vezető szerepe mellett a kommunisták ragaszkodtak ahhoz, hogy az említett népieket Illyés Gyula és Németh László képviselje. Féjának meg kellett elégednie azzal, hogy 1957 után a könyvei sorban megjelentek.

Én még csak hároméves voltam, amikor édesanyám egyre súlyosbodó betegsége miatt Sinka nagyanyám átjött a határon, és magával vitt Nagyszalon-tára. Így hát a vésztői éveimre és édesanyámra is csak halványan emlékezem.

Édesapám viszont a korai, Vésztőn töltött éveimről néhány mozzanatot a *Nagyon szeretem a májust* című írásában felvillantott.

Nagyon szeretem a májust

„Hej emberek, de szép is a május! Én mostan egy májusra emlékezem, ami nem is olyan régen volt. Finom por szállott fel az utakról, s a harangozó húzta a harang kötelét, és ette a pondró a korai cseresznyét. Az asszonyok és gyerekek megették a cseresznyével a pondrót is. Így kicsiben kilógott a lóláb az egész nagy minisztériumból; az élő, élőt eszik.

Bocsánat emberek, nem arra gondolok, hogy a bárányt is élve eszik, mert azt ugyebár hogy előbb az emberek felmetélik, s így száz és száz darabba kerül a vérkeringésbe.

Mondom, egy májusra emlékezem, egy május végi délutánra. Nem volt benne se bárány, se cseresznye és pondró sem. Csak egy sápadt asszony ült a gyeppen, kezét a bal mellére szorította, és arra volt kíváncsi, hogy vajon meddig bírja ott belül az iramot az a kis elromlott motor.

Csak egy kis gyerekre emlékezem. Egy szomorú, buta, kis gyerekre. Elöttem nem minden kisgyerek érdekes, mert mind megeszi a cseresznyét és vele a pondrót. Ez nem ette meg.

Néha ő is lefeküdt a gyepre, oda egész szorosán az asszony mellé, és órákig beszélt és suttogott, s könnyes szemmel nézte az asszony egyre halványabb arcát. Furcsa kis gyerek volt. Sokszor a virágokhoz hajolt, és beszélt nekik. Én sokszor nem tudtam kitalálni, hogy mit beszél. Akkor is, mikor ellestem a titkát, csak annyit tudtam meg, hogy mesél a virágoknak, s azok lanyha nyári szellőtől ingadozva szinte bólogattak neki.

Hej emberek! Láttatok e májusban kisgyereket a virágoknak mesélni? Furcsa játékszerekkel játszani?

Egyszer meglestem a kisgyereket. A füves udvar sarkában játszott, a tamariszkuszokor új hajtásai átölelték, és épített valamit. Agyagdarabok, skatulyák, órákerekek voltak előtte. Egészen a játék fölé hajolt, és a kezében tavaszi istenvirág volt.

- Mit csinálsz, Csoli? - Így becéztük. - Hát nem tudja?
- Látom, de nem tudom, mit csinálsz! Mit csinálsz?
- Ejnye, de keveset tud. Ez az álomszövőszék!
- Álomszövőszék?
- Az e lássa! Maga még azt sem tudja! Lássa, kisángyunk tudja.
- Kisángyunk? Hát ki az a kisángyunk?
- Ejnye, de nem tud semmit! Hát ű fonja a virágokat meg a madarakat is.
- Igen? Aztán mibe fonja?
- Hát a kendőjébe fonja!
- Az álomszövőszéken?
- Ott is meg az ujjával!

Nézem a kisgyereket. Apró istenfa gallyakat szúrt az agyagba, és legbelül a körön nagyon vigyázott egy kis lapos pálcára, hogy el ne düljön.

- Mi az, Csolika? - kérdeztem tőle. MÉR vigyázol arra olyan nagyon? Csolika felém fordította könnyben áradó fényes szeméit olyan szomorúsággal, ami csak a túlvilágról jöhet, mondta:

- Az övé fejfája az! - mondta, és a gyeper felé mutatott, a pihenő aszpikszínű asszony felé.

Aztán Csolikát messze vitte a sorsa. Ó, bizony, az Isten ostora titokzatos valami. Mindig azokra suhint, akiknek amúgy is fájdalma van.

Most én itt ülök, és tudomásul veszem, hogy május van, hogy megnyílt a parlament, hogy nagytorokú férfiak hirdetik a jólétet és a békét, a kenyeret, a család szentségét, és küzdenek az egyke ellen, közben arra gondolok, hogy milyen nagy a távolság Csolika és az ő aszpikszínű édesanyja között. Arra gondolok... és az álomszövösözékre. Elővettem a kéziratot füzetemet, és megírtam az Álomszövösözék című versemet" - írta édesapám.

Visszatérve Féja Gézának arra a megállapítására, miszerint Sinka István életében Papp Piroska elvülhetetlen szerepéről még senki sem emlékezett meg. Így igaz. Féja Géza és édesapámon kívül néhány irodalmár ugyan megemlíti, hogy ő is volt, ő is élt, és Sinka István első felesége volt. Pedig hát édesapám verseiből és önéletrajzából, a *Fekete Bojtár vallomásaiból* hitelesen tájékozódhattak volna.

Én még kisgyerek voltam, amikor édesanyám betegsége miatt elszakadtam tőle. Így hát róla csak igen keveset írhatok.

Édesapám magára hagyottan, pénztelenül, gyermekei sorsáért aggódva kért az előbbi levélben segítséget. Féja Géza ahogyan elolvasta a levelet, azonnal írt dr. Ravasz László református püspöknek, s abban hűen jellemezte édesapám sanyarú sorsát, majd annak javítására tett saját erőfeszítését.

Féja Géza dr. Ravasz László püspöknek

Budapest, 1935. augusztus

Tisztelt Püspök úr!

Esztenők óta kísérletezem, hogy kenyeret teremtsék Sinka István számára, sajnos sikertelenül. S szomorúan kell megállapítanom, hogy hiába igyekszem a magyar nép köréből tehetségeket előkaparni, kikre a mi tengelyét vesztett, zavaros szellemi életünknek nagyon is szüksége volna, hiszen ezek a tehetségek az ősi és örök dolgok üzenetét hozzák, de hiába ragadom meg a kezüket, mert a mai érzéktelen és lelkiismeretlen szellemi életünk már képtelen áldozatokra, és nem bír a maga kis kéjeinek körén túlnézni.

Sinka református és régi, törzsökös, békési családból származik. Az Árpád-kori feljegyzésekben már sűrűn ott a Sinka név. Emellett igen szerény, becsületes, megbízható, művelt ember. Fiatalkorában maga is pásztor volt, később földmunkás. Egyetlen reményem már csak az, hogy Méltóságod segítségével valami

református iskolánál vagy intézménynél altisztnek vagy portásnak elhelyezhetjük. Mindent megpróbáltam már, sajnos sikertelenül, és ez az egyetlen reménységem, hogy ezt a tiszta és tehetséges embert megmenthessük.

Újabban sokat és gyönyörűen faragott is. Faszobrai a legjobbak közé tartoznak, amit csak népművészetünk teremthet.

Méltóságod egyes jóindulatát és pártfogását kérve, maradok Nagybecsüléssel és tisztelettel:

Féja Géza

Budapest, XI., Budafoki út 14. I. 5.

(Balog Ferenc gyűjtése)

Dr. Ravasz László püspök Féja Gézának

Leányfalu, 1935. augusztus 14.

Igen tisztelt szerkesztő úr, Sinka János [sic!] elhelyezésével nem tudom biztatni. Ez idő szerint nincs tudomásom egyetlen üres helyről, ahol kenyérhez juthatna. Sorsa iránt nagy érdeklődéssel viseltetem, s adandó alkalommal készséggel lennék segítségére.

„R”

Így hát Féja Géza hiába kísérelt meg édesapám helyzetén segíteni, hiába fáradozott újra és újra, hogy a magyar nép, a magyar parasztság legalsóbb rétegéből, az uradalmi cselédek sorából kitörő és a társadalomban felfelé törekvő egyik tehetségét újra, ha csak cselédsorba is, annak talán magasabb kategóriájába – ha segítőkész akarattal is – az urak és polgárok cselédeinek sorába juttassa. A sikertelen próbálkozások után Féja lemondott arról, hogy Sinka Istvánt valahogyan is biztos kenyérkeresethez juttassa. Sőt édesapám második, immáron a saját hangján írt *Pásztorének* című kötetét sem tudta Magyarországon kiadatni. A feltörekvő paraszt származású írókra a harmincas évek közepén bizony zord idők jártak. Ezt végső soron Németh László édesapám első verseskötetével kapcsolatos kritikája, majd egy indiszkrécio alapján megírt gúnyos hangú cikke indította el.

Édesapámnak az egyházi újságok közül legszorosabb kapcsolata a Muraközi Gyula által szerkesztett *Református Élettel* volt. Ebben a színvonalas hetilapban 1944-ig több mint nyolcvan verse is megjelent. Ha csak ezt az egy újságot veszem is figyelembe, a Sinka-versek akkor is nagyon sok emberhez eljutottak, hiszen a lapnak több mint ötvenezer előfizetője volt.

A Kazinczy-szövetkezet istápoljtjai közül csak Sinka István maradt kiadó nélkül. Ugyanis a sikert hozó *Vád* című verseskötetét Püski Sándor csak később adta ki. A kapóssá vált Sinka-könyveket ezután sorra megjelentette.

Úgy gondolom, említést kell tennem a Féja és édesapám közötti baráti kapcsolat elhidegüléséről, valamint édesapám halála után Féja Géza pletykaszerű emlékfölmelegítéseiről is.

A pénz és otthon nélkül maradt Sinka István az előzőleg már ismertetett levelében Féja Gézától az árván maradt gyermekei elhelyezéséhez kért segítséget. Féja Géza azonban hiába fordult először Bajcsy-Zsilinszky Endréhez, mert bár az valóban tudott volna segíteni, ám neki kisebb gondja is nagyobb, fontosabb volt, mint a három kis parasztkölyök életének alakulása. Hiába na, ebben a tekintetben ő sem volt különb az apjánál, aki a pusztapándi birtokáról a haladókó nagyapámat családotól kidobatta. Dr. Ravasz László püspöknek pedig akkor még nem állt módjában segítséget nyújtani. Pár hónap múlva a Szeghalmi Református Gimnázium segített. Ugyanis az idősebbik bátyámat felvették a gimnáziumba bentlakásos, ingyenes tanulónak. A levélben említett procedúrának pedig az lett a vége, hogy engem a másik bátyámmal Kunhegyesre, a Református Szociális Intézetbe küldtek, édesapám pedig felment Püski Sándorékhoz, Budapestre.

Az előzőekben már említett problémák miatt azonban Pestet hamarosan ott hagyta, mondván, az irodalom beérkezettjei semmivel sem jobbak a tiszántúli puszták régi és újabb urainál s a hozzájuk szegődött csatlósoknál. A pesti magukat polgári beállítottságúnak valló íróktól megalázottan, a kegyetlen nélkülözésektől legyengülve régi barátjához, Balázs Árpádhoz menekült, Gyulára. Itt szűkösen abból élt, hogy az írásait a *Békés* című újság rendszeresen közölte.

A Márciusi Front megalakulása után Féja Géza társadalmi mozgásteret s kapcsolatait is jelentősen megváltoztak. Ott találjuk őt a népi-nemzeti önvédelem utolsó hídfőjeként működő Márciusi Front vezetői között. Abban az időben édesapám még Gyulán lakott, Pestre csak a második házassága után, 1937-ben költözött. Ez volt az egyik oka annak, hogy a széles társadalmi összefogás szükségességét hirdető harmadik utas tömörüléshez – bár azzal nagyon is szimpatizált – csak egészen laza szálak fűzték. Ez csak annyiból állt, hogy a Márciusi Front két fontos orgánuma, a *Válasz* és a *Híd* című hetilapok néhány versét leközölték. Ám ebben a dologban mégiscsak az volt a meghatározó, ahogyan őt az irodalmi élet befutottjai fogadták. Ezek az intellektuel, magukat európaérnek vallók a parasztság soraiból kiemelkedő írókat különböző lekicsinylő, sértő és megbélyegző jelzőkkel illették. Sajnos ezekkel a jelzőkkel a Márciusi Front írói sem fukarkodtak. A jelzőkből édesapám kapta a legtöbbet.

Ezek közé tartozik a minden tiszteletet és elismerést érdemlő Görömbei András is, aki édesapám költészetével kapcsolatosan egy kisonográfát írt. Ebben

ő is a szélsőséges újságokban való írásait emlegeti és rója fel édesapám hibájaként. Micsoda át nem gondolt, túlzottan erős vélemény ez! Amikor olvastam ezt a megállapítást, azon gondolkodtam, hogy édesapám reménytelen, nyomorúságos helyzetében Görömbei András hogyan cselekedett, egyáltalán mit is tett volna? Hagyta volna gyermekeit éhen pusztulni? Nem hiszem, még csak fel sem tételezem róla... No de nem bolygatom ezt tovább, hiszen Görömbei a nyomor kényszerítő hatását sohasem élte át, így annak hatását igazán fel sem tudja fogni.

Megemlítem inkább azt, hogy édesapám Pestre jövetele után a közte és Féja Géza közötti meghitt, baráti kapcsolat kezdett lazábbá válni. Ennek ugyan több oka is volt, de én most csak két meghatározó dolgot említek.

Először is azt, hogy édesapám Pestre jövetelekor Féja Gézát a Márciusi Front elnökségében vállalt kötelezettségei erősen lekötötték. Az igazi, a meghatározó oka mégis csak egy szóváltás volt, ami édesapám írásainak publikálásai miatt keletkezett. Először Féja Gézát idézem, aki édesapám halála után a *Lapszélre* című könyvének 403. oldalán a következőket írta: „Akkoriban történt ez, amikor a Független Kisgazda Párt a népiek befogadásával akart lendületre szert tenni. Egyik délután Sinka is bent volt a pártkörben, felhasználtam az alkalmat, félrevontam, és baráti hangon figyelmeztettem: Pista, ne írv ilyen lapokba, később majd súlyos szemrehányásokat kaphatsz érte. Sinka mérgesen válaszolt: Akkor miért nem segítetek, gondoskodtok rólam ti?“, mondta. Mások is figyelni kezdtek, gyorsan búcsút vettem tőle, gondolván, hogy máskor majd ezt e kínos ügyet tüzetesebben megbeszéljük. Sinka megelőzött, verset írt (*Ám a barátom hórihorgas*), és leszedte rólam a szentelt vizet az utolsó cseppig. Nem sokára „Egy pesti költőhöz” címmel Szabó Lőrinc részesült hasonló megtiszteltetésben, sejtelnem sincs, hogy miért. Egyikünk sem vette komolyan Sinka bizony elevenbe vágó támadását”, írta Féja Géza.

Ezért a csakugyan baráti szavakért lett volna mérges édesapám? Nem! Egyszer megemlítette nekem, hogy Féja részéről elhangzottak sértő, szinte gúnyos szavak is. Csakhogy Féja ezeket nem írta le a könyvében, elhallgatta. A mostanság divatos szóhasználatnál élve, bizony erősen csúsztatott, ha nem is olyan sokat, csupán csak a mondata végéről hagyott el néhány szócskát. Ez a néhány szó az, amiért édesapám mérges lett. Ugyanis Féja a következőket mondta: „Pista, ne írv ilyen lapokban, később majd szemrehányást kaphatsz ezért, és mehetsz vissza a birkák közé a hodályba. „Féjától ez a gögös” intellektuel megjegyzés teljesen érthetetlen.

Szabó Lőrinc eleinte csak Illyés Gyulával volt baráti kapcsolatban. Ám költészete és az elvi meggyőződése (ha volt is neki) alapján a népi írók közé sohasem tartozott. Hiszen ő sokáig Babits Mihálynak volt a legkedveltebb istápolója. Oly annyira, hogy sokáig együtt is lakott Baitsékkal, azok Reviczky utcai lakásán. A jóbarát Illyés szerint Szabó Lőrinc egy nehezen kezelhető, jellemében nehezen alakuló ember volt. Később, a háború után, amikor már a többi népi írókkal – s így édesapámmal – is tartotta a kapcsolatot, édesapámat az *Egy pesti*

költőhöz című versének indítékáról kérdeztem. Elmondta, hogy ezt a verset válasznak szánta Szabó Lőrinc vele kapcsolatban tett lekicsinylő, a paraszti származását is kigúnyoló kijelentéseire.

Féja Géza szerint az elevenünkbe vágó verseket egyikük sem vette komolyan. Személyét tekintve ebben van is valami, mert a róla szóló vers megjelenése után is sűrűn találkozott édesapámmal, sőt irodalmi jellegű előadásokat is együtt tartottak, Szabó Lőrinc és édesapám közötti kapcsolat azonban csak a kommunista diktatúra idején alakult ki. Akkor, amikor mind a kettőjüket a tiltott írók közé sorolták.

Féja Géza édesapám iránt tanúsított magatartásában volt némi kétarcúság is. Erre utal az az eset is, amikor Németh László édesapám költészetét már elismerve Zilahi hetilapjában írt egy cikket, amelyben azt állította, hogy a Sinka-versek többsége csak a történelemmel mérhető. Féja, aki akkor a hetilap szerkesztője volt, Németh Lászlónak ezt az állítását kihúzatta, mondván, hogy édesapám a nagy lírai eredményeiből modort csinál, s ez az állítás csak még jobban elbizakodottabbá tenné. Nos több mint valószínű, ez arra utal, hogy Sinka Istvánnak a róla írt versét mégiscsak komolyan vette.

A másik arcát mutatja édesapám önéletrajzának a *Fekete bojtár vallomása*inak a méltatásában. Ebben a következőket írta: „A Magyar Élet könyvkiadó egyik legérdekesebb könyvnap kiadványa Sinka István költő önéletrajza. Címe: Fekete bojtár vallomásai. Sinka István közvetlenül a népből tört fel, verseivel irodalomtörténeti nevet szerzett magának, s annyi máris eldől, hogy a mélyből feltörték közül ő a legeredetibb tehetség! Mai költőnemzedékünk minden tagjának van irodalmi őse. Sinka azonban közvetlenül a népköltészet, a nép életérzéseinek vidékéről szakadt, és örökségeit nem kellett „kiegészíteni”, külső tápszerekkel erősíteni, hanem eredeti ritmust, hangot és formát teremtett magának. Az éneklő, mesélő, tehát az érző és merengő nép benne közvetlenül, teljesen a saját törvényei szerint nő irodalommá, magas rendű irodalmi kultúrává. Páratlan jelenség a magyar irodalomban. Illyés Gyula „A puszták népében” szabatos műformát teremtett a maga gyermekkori élményeiből; műve a magyar önéletírás egyik legszebb stációja. Veres Péter a „Számadásban” a maga egyéni életét minduntalan széles társadalmi síkra vetíti, eredeti formát teremtve ő is. Sinka önéletrajzán látszik, hogy mennyire líraiabb egyéniség Illyésnél és Veres Péternél, szabad folyást enged emlékei ömlésének. Úgy érezzük, mintha most érnék a hajdani sebek és fájdalomok, s most simogatnák az arcát néhai örömök.

Még egy vonása van Sinka István vallomásaainak: mindenkinél többet mond a néplélek belső szépségeiről. Nem korlátozzák tudálékos „történelmi materialista” megfontolások. Nem szűkíti szociológiai elmélet az életet. Nemcsak azokat az elemeit választja ki, melyek társadalmi bűnököt, bajokat és törvényeket példáznak. Félreértés ne essék: a magyar népsors egyik leghatározottabb vádirata ez a könyv, de nem csak az, gazdag költői szépségek is vannak benne. Sinka lírai kultúrájának alapvető élményeit is kifejezi, megmutatja.”

A parasztságból feltört írók útját ma már tisztán látjuk. Sinka István és Veres Péter az, akik a hozzájuk fűzött reményeket beváltották. Nyolc-tíz esztendeje mennyi mindent kellett még elszenvetnünk azért, mert a tehetségeket pártfogoljuk, elsősorban az urbánusok berzenkedtek a legjobban. S íme a parasztokból máris kivált két irodalomtörténeti jelentőségű író, Veres Péter és Sinka István. De hányan váltak ki, hányan nőttek ilyen magasra az epigonhadból és a kérész életű urbánus fontoskodókból?

Sinka István gondolkodását leginkább a könyveiből ismert balladák és siratók, szociális hangvételi, kemény, lázadó énekek és a nagy ívű, a magyar sorsért aggódó versek jellemzik. Azt, hogy a negyvenes évek elején miként vélekedett a politikáról, a magyar megmaradásról a „Két kő között” című cikkéből ismerhetjük meg. Ebben írja: „Nem értek egyet a Nemzeti Szocialista nyilaskeresztes párttal, annak zöld jegyeivel, szellemével, vezetőit nem találok alkalmasnak arra, hogy a százbajú problémákat megoldhatnák, szelleme nem a magyar ösztönökből táplálkozik, szólamai műrostosak, főleg rémiszt az idegensége.” De hasonló volt a véleménye a szélsőbaloldal bolsevik szellemű vezetőiről is.

A cikk megjelenése után a *Nép* című nyilas újság 1943. július 17-ei számában ifjú Illés László nyilas tollnok édesapám fasiszta- és nyilasellenes világlátásán így háborgott.

„Gátlás nélkül gyalázkodhatsz a Hűség Házáról, majd meg valahány nemzeti szocialista vezető torkán végig sivíthatsz a nyílt gyanúsítás borotvaélével, hogy valóban idegen szellemű mindahány, meg hogy egyik sem alkalmas a százbajú magyar problémák megoldására.”

Ekként verte el a port a szélsőjobboldal idegen szellemű vezetőin.

Gellért Vilmos költő pedig a nyilas *Virradat* című újságban édesapámat a következőként látta: „Sinka első vonalba küldött felderítője annak a világnak, mely legszívósabb ellensége a nemzeti szocializmusnak. A baloldalon dobot vernek, szaxofont fújnak, és erre a lipótvárosi zenére bánatos bihari balladát táncol Sinka István.”

Az említett dallamra ugyan édesapám sohasem lejtett táncot, az viszont nagyon is igaz, hogy a német náci mintára szervezkedő, idegen érdekeket szolgáló magyar nemzeti szocialista pártnak valóban az ellensége volt.

Az édesapámmal kapcsolatos hazug és ellenséges megnyilvánulásokkal szemben számos tanulmány és újságcikk bizonyítja, hogy ő nem bódult el a nemzeti szocializmusnak nevezett tanok demagóg népámításai, mint ahogyan a II. világháborút követően állították azt az országunkba visszazárlingózó huszadrangú, idegenlelkületű, kis tollforgatók.

Ő felemelte szavát az Anschluss, a német áfium ellen. De hol voltak, mit csináltak akkor a kis tintásfenekű idegenlelkületű köpönyegforgatók. Azok bizony semmi mást, csak hallgattak, mint az a bizonyos a füvek között. Majd amikor már villámlott is, hát szépen elbújtak, elhúzódtak valahová. Akkor meg

mikor a fegyverek szavát már hallani sem lehetett, vállalva a hős, az ellenálló szerepét, szépen előmáztak, és elkezdték magukat a hatalomba befészkelni. Rövid idő után aztán megkezdték a piszkos aknamunkájukat is. Támadást intéztek minden ellen, amit magyar szívvel és lélekkel, magyar ésszel alkottak és cselekedtek. Azokat az embereket pedig, akik a kommunista diktatúrának nem hódoltak be, teljesen lehetetlenné tették.

Hegyesi János

Hegyesi János (1899–1992) Füzesgyarmaton született, itt is halt meg 93 éves korában. Szegény parasztcsaládból származik. Jó tanuló volt, szülei szűkös anyagi helyzete miatt azonban csak hat osztályt végezhetett el. Az elemi iskola elvégzése után Budapesten, az iparban szeretett volna dolgozni. Tizenhét éves volt, amikor önként jelentkezett katonának. Az első világháborúban utászként Horvátországban teljesített szolgálatot. 1922-ben lépett ki a hadseregből, hazatérve földműveléssel és fuvarozással foglalkozott. Megnősült, felesége korai halála után ismét Budapesten dolgozott mint mosogató, takarító, kifutó és kocsihúzó. 1926-ban visszament Füzesgyarmatra, ahol is útkaparó munkát vállalt. 1935-ben kezdett el verseket és cikkeket írni. Állandó munkatársa volt a *Szeghalomvidéki Hírlapnak*, majd később a *Szabad Szó* külső munkatársa lett.

1944. december 22-én a debreceni ideiglenes Nemzetgyűlésben mint a Parasztpárt tagja nagy sikerű beszédet mondott. Később a Nemzeti Parasztpárt pártigazgatója, majd országgyűlési képviselője lett. 1945 őszétől 1949 májusáig az Országgyűlés jegyzői tisztségét is betöltötte. 1950-ben elhagyva Budapestet önkéntes száműzetésbe vonult. 1956-ban a füzesgyarmati Forradalmi Tanács elnöke volt. Több verseskötete is megjelent. Hegyesi János verseinek Sinka István volt az első bírálója. Emlékszem rá, hogy a II. világháború alatt hozzánk sohasem jött üres kézzel, valamilyen élelmiszert mindig hozott magával. A háború után pedig a Parasztszövetségben, majd a Parasztpártban édesapámmal sűrűn találkoztak.

Az egyik látogatása alkalmával egyszer csak azt mondta édesapámnak, hogy ő is szokott verset írni, s bírálatra néhányat el is küldene édesapámnak. Úgy is történt, a versek néhány sor kíséretében rövidesen meg is érkeztek hozzánk. Édesapám akkor éppen a Dunántúlon volt egy zeneszerzőnél, akinek egy balatoni mesejátékot írt megzenésítésre. Amikor onnan hazajött Pestre, hozzá is kezdett az igencsak vaskos csomagban levő versek olvasásához. Egyéb elfoglaltsága miatt azonban lassan haladt a versek olvasásával. Végül is Hegyesi János kérését teljesítve a versekről megírta neki a véleményét.

A Hegyesi Jánoshoz írt levél soraiból nemcsak az őszinte segítőkészség nyilvánult meg, de Sinka Istvánnak a költészet varázsáról írt borhasonlatát akár tanítani is lehetne.

Sinka István Hegyesi Jánosnak

Budapest, 1941. április 7.

Kedves Barátom!

Azóta bizonyosan legyintettél a kezeddél párszor – na a fene egye meg, ez a Sinka még csak nem is válaszol. Hát nem egészen úgy áll a helyzet, hanem úgy, tudod, hogy én lent voltam a Dunántúlon egy jó ismerősömnél. Ő valami zene-művön dolgozik most – s én írnám hozzá a szöveget. Avval vesződtem és vesződök ma is. Megkaptam én ott is a leveled, mert utánam küldték. De bizony elhiheted, hogy nem volt rá időm válaszolni. Vártam veled, amíg hazajövök ide, Pestre. Most tehát írok, és legelőször bocsánatodat kérem a késedelmes válaszóért.

Köszönöm az elismerésedet. Azt azonban a világerért se hidd, hogy az én vállamat holmi taknyos pesti úr megveregetheti – még akkor sem, ha hatszor méltóságos! – Se nem ám! Mert én azonmód visszaveregetem neki azonnal, vagy pedig nyomban az orrára ütök. Ismeri már sok ezt a tulajdonságomat, és nem mernek vállveregetőzni. Támadni, azt igen, sokan tudnak. De én nem az a fiú vagyok, aki vissza ne tudna vágni. Bizony nem! Én mindjárt a tetejibe ütök a támadónak. Még akkor is, hogyha esetleg Szent Péter papucsát súrolná a feje.

Na de most már írok a verseidről. Hát ide hallgass! Én bírálatot vagy kritikát nem írok, az a kritikusok dolga. Én csak azt teszem, hogy beszélgetek Veled mindenféléről, így többek között versekről is – mondjuk. Észrevételeim ezek:

Van verseslési készséged, hanganyaggal is be tudod tölteni a formát. A jó, a megszokott mederben folynak a verseid. A legtanultabb, bölcselő költővel is felveheted bátran a versenyt – nem maradsz alul! – Pár bajodat látom azonban – mint költőnek – értsd meg: nem mint versírónak! Nincs víziód, monoton a vers lüktetése. Képeid szárazak. Nem jól választod meg itt-ott a verstémát. Kevés az emelő erő, ami a verset a művészet, az irodalom színvonalára löki. Az a picike valami hiányzik, ami a versbe élő, tüzes lelket ad. Fáradt vagy, vagy mi a csuda van veled, nem tudom. Pedig mondom, értesz a versíráshoz. Tudod, az nem elég, hogy van olyan szőlős, mint másnak, és lesz is belőle olyan bor, mint a máséból. Olyan szőlő kell, amékből olyan bor van, ami szétveti az üveget vagy a hordót. Színe, íze, fénye, ereje, foka van. Olyan bor kell, ami másnak nincs, és nem is volt eddig.

Ne haragudj, hogy ezeket írom, de én másként nem tehetek. Ha hazudnék és köntörfalaznék és integetnék itt most neked azért, hogy ne haragudj meg rám, hogy jó és megértő fiúnak tarts – csak neked ártanék veled. Tudniillik nem dobnám beléd a nyugtalanságot, hogy sarkalljon és ösztökéljen újabb, szebb és jobb versek megírására. Bölcsen és biztosan megnyugodnál abban, hogy Te megérkeztél egy biztos állomáshoz, hisz Sinka Pista is azt mondja. Hogy merjek én olyat mondani irodalmi dolgokban, amit nem látok és nem érzek?

Az irodalom nagy felelősség! Lásd a régi felelőtlenység során bírt az megtörténni, hogy a magyar Parnasszust tized-, sőt huszadrangú alakok szállták meg. Olyanok, akik Neked még a csizmád száráig sem értek. Ne úgy vedd hát, hogy

én most téged ledorongollak. Nem Barátom, ez áll a legtávolabb tőlem, én csak barátilag szólok neked, hogy mire vigyázz. Verseidnek több része, amit küldtél – lejöhetne lapokban bátran, hisz százával lehoznak a lapok rosszabbakat is – ha a költő ott ül szakadatlanul a szerkesztő nyakán.

De tenéked olyan verset érdemes írni, ami nincs százával. Csak jó egynéhány van belőle. És érzik mindegyikben, hogy azt Hegyesi János írta. Kérlek még egyszer, ne haragudj rám, de nem tehettem mást. Ha magadban jól utánagondolsz ennek, akkor igazat adsz nekem. Verseidet, ha úgy gondolod, mindig elolvasom. Senki nem örülne neki jobban, ha egyszer egy hatalmas átütő verset küldenél. Sok szeretettel üdvözöllek és köszöntelek:

Sinka István

Most, hogy írom ezt a levelet, bejött feleségem, és mondja, hogy elfelejtett szólni, hogy Te tegnap este itt voltál nálam. Nagyon sajnálom, hogy nem találkozhattunk. Bizony én csak késő éjjel jöttem haza.

(Hagyaték)

Hegyesi János versben is megköszönte édesapám jóindulatú tanácsait: „si-mogató soraidban dorgálni tudsz, mégsem sértesz. Leveledet megértettem...” (Sinkának a farkasok nevében)

Csiszolgatta verseit, és egy évre rá, 1942-ben összeállt Hegyesi János kötete, amelyet *Zord időben* címmel ugyanaz a szeghalmi Péter András Gimnázium adott ki, mint 1933-ban Sinka himnuszait, melyet akkor Féja Géza és Fülöp Károly, a gimnázium tanára vezetett be.

Hegyesi keresve sem találhatott volna jobb mestert, így az előszó megírására Sinka Istvánt kérte meg, aki nemsokára küldte is a Sárrét erejét hirdető sorait a kötetet szerkesztő Fülöp Károly tanár részére.

*

Sinka István Hegyesi Jánosnak

Budapest, 1942 április

Kedves Barátom!

Megkaptam leveledet. Ha úgy gondolod, hogy verseskötetedhez jó lesz az én előszavam, szívesen megírom mint a Sárrét fiának. Csak arra kérek, verseid közül tíz-tizenöt darabot küldj el nekem. Ismernem kell őket.

Sok szerencsét a könyvedhez és sok sikert

Sok szeretettel üdvözöllek:

Sinka István

(S. I. hagyaték)

Előszó Hegyesi János *Zord időben* című verseskötetéhez

A Sárrét megint elindított egy költőt. Úgy látszik, hogy az ősi tengerfenék háborog. A lecsapolt víz, a lecsapolt élet nem tud megnyugvást lelteni, és visszazúg eltemetett világából. A régi vízjáratok kiszikkadhattak, még a könnyek is elapadhattak, de az élet és az élő lélek is egy pillanatra sem szünetelt bugyogását: árad, csobog, ömlik, kibúvik a sár alól s a magasba illan és értelmet ad a tájnak, ahonnan vétegett... a tájnak, aki elküldi áldozatra szánt fiait, hogy hírt adjanak a világnak az ő belső gyötrelmeiről, az élet, a halál, a kétség, a remény és a reménytelenség nyelven. A Sárrét egyike a nagy magyar tájoknak, s igaza van, hogy nőni akar néhány gyermekében még akkor is, ha elégnének azok.

Hogy Hegyesi János most mint költő elindulhat, nem véletlen.

A Sárrét akarja így. Rettenetesen kiszáradt vízjárataiban valami tiszta, emberi dolognak kell történni. A csend és az élet pillanatainak meg kell fényesedni, s virulni a fakó mezőnek. Elég volt a porból, a könny sok, és sok a zokszó is. Csendes és lassú örömöket kell odaültetni az egek alá, s paraszti józanságot és egyszerűséget. Mert Hegyesi János józan költő. Nem tapogat a lélekbe befelé vibrálva, inkább kifelé néz onnan csodálkozás nélkül, mint fa a tájból, aki erős gyökerein áll, nem hívja maga ellen a zivatart, de azért lombjaival várja.

Ha első verseskötete izgalmain átesik Hegyesi, azt hiszem, megnő egy fejjel, s nyugtalansággá válik benne az arany csendesség, s elébe megy a zivatarnak. Én, ki magam is Sárrét pereméről indultam, testvéri szorítással fogom a kezét, s az eljövendő nyugtalansághoz bátorságot kívánok neki, úgy mint győzelemét ehhez az első verseskötetéhez.

Nagy Miklósé az érdem és a köszönet, hogy a szeghalmi Péter András Gimnázium útjára bocsátotta Hegyesi Jánost. Az iskola hivatást teljesített, rangja emelkedett. A Sárrét erőssége lett immáron ez az iskola, méltó ahhoz, hogy a falai közé küldjék a történelmet

Kelt Budapesten, 1942. április havában

Sinka István

(Mezít láb az utolsó padban)

Ez a testvéri és költői hangszerelés talán túl is emeli Hegyesi János verseit, de amit Hegyesi János akkori józanságáról és egyszerűségéről írt Sinka István, az igen valós dolog, igazság volt. Az pedig, hogy a sárréti táj írogató fiában is akart nőni, máig érvényes igazság.

A *Zord időben* megjelentetésével a Péter András Gimnázium szellemi vonatkozásában a legnagyobb segítséget adta Hegyesi Jánosnak, mert ráirányította a parasztságért küzdő írók figyelmét. Így került Hegyesi édesapámon kívül ismeretségbe, majd barátságba Szabó Pállal, Veres Péterrel, s amikor a *Szabad Szó* mind sűrűbben kezdte az írásait közölni, Erdei Ferencsel és Darvas Józseffel is.

Amikor a II. világháború elvonulóban volt, és a szovjet csapatok elfoglalták Füzesgyarmatot, Hegyesi Jánost máris szólította a történelem. A kis útkaparó parasztot az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe hívták Debrecenbe. Hegyesi ott Erdei Ferenc javaslatára nagyszerű beszédet mondott. Erdei felismerte benne a politikai munkára való alkalmasságot, és segítette, hogy a Nemzeti Parasztpártban különböző tisztségeket is ellásson. Először rá bízták a párt panaszirodájának vezetését, majd parlamenti képviselő és a Nemzetgyűlés jegyzője s végül pártigazgató is lett. A pártigazgatói szoba közvetlenül az elnöki szoba mellett volt, s amikor már Veres Péterrel közelebbi barátságba került, a két szoba közötti ajtó sohasem volt bezárva. Közös titkárnőjük az a Szín Magdolna volt, aki később édesapám harmadik felesége lett. A későbbi években Hegyesi János elmondta nekem azt is, hogy miként, hogyan lett Szín Magdolna édesapám felesége. Ezek a dolgok azonban most nem ide tartoznak.

Különbén Hegyesi János a pártbeli és a parlamenti munkáját is szívesen, meggyőződéssel végezte mindaddig, amíg a polarizáció a pártban fel nem erősödött. Azt hitte, ha a szegényparasztság nagy tömegeit be lehet szervezni a Nemzeti Parasztpártba, akkor az egy erős politikai szervezet lesz, és olyan szerepe lehet a kommunista párt mellett, mint a gőzgépen a biztosító szelepnek. Élete végéig hitte: ha a Parasztpárt megmarad, türelmesebben, meggondoltabban folyt volna a szocializálás, és elkerülhető lett volna a személyi kultusz is. A posztján mindaddig kitartott, amíg érdemesnek gondolta. De amikor látta, hogy a párt bomlasztását kívülről a kommunisták sugalmazzák, hogy már nincs szükség az ő munkájára sem, sőt elkezdték a párt levéltárának a selejtezését is, fogta a kalapját, ott hagyott csapat-papot, és elindult haza, Füzesgyarmatra.

A későbbi években Hegyesi János előszeretettel írt Sinka Istvánhoz fűződő, igaz, testvéri barátságáról. Ám abban az időben, amikor a Nemzeti Parasztpárt kommunistákhoz húzódo politikusai külső nyomásra édesapámat elvtelen módon hazugságokkal megtámadták, bizony a Hegyesi-féle igaz, testvéri barátság is enyhén szólva igencsak a háttérbe szorult. Ennek ellenére továbbra is jó viszonyban voltak. Mi sem jellemzi ezt jobban, mint Sinka István a *Vád* és a *Fekete bojtár* könyvében írt ajánlásai.

Bottyán János

Református lelkész, szerkesztő, újságíró. 1911-ben született a Bihar vármegyei Belényesen, meghalt 1984-ben Budapesten. Nagyszalontán tanult, Debrecenben teológiát hallgatott. 1940-ig a sági, a körösnagyharsányi, a sarkadi és okányi gyülekezetet segédlelkésze volt. 1941-től szerkesztőként szinte valamennyi magyarországi folyóiratban megjelentek az irodalmi és művelődéstörténeti tanulmányai, Ady Endre munkásságával foglalkozó tanulmányai. Népszerű könyveiben összegyűjtötte a magyarországi protestantizmus kimagasló személyiségeinek életrajzát. 1984-ben bekövetkezett halála előtt hét évig a *Confessio* című lap szerkesztője volt.

Bottyán János Sinka Istvánnak

Budapest, 1944. október 4.

Kedves Pista!!

A kezem között lett egy női lap Új Magyar Asszony címmel. Küldök belőle egy példányt, hogy lásd meg. Nagyon szeretném, ha a következő számunk a Te verseiddel jelenhetnének meg a címlapon. Természetesen újat szeretnénk, ha van vagy lesz a napokban. Őt, hat versszakos is ráfér arra a helyre. Ha nem tudnál újat adni, akkor esetleg a régiék közül választanék. Szeretném, ha komoly, irodalmilag is értékes lapot lehetne csinálni ebből a kezdeményezésből. Az érdeklődés eléggé nagy, erre lehetne alapozni.

Még egyszer kérek, szíveskedjél küldeni egy verset vagy kettőt is. A honoráriumban, remélem, jól meg fogunk egyezni.

Szeretettel köszönt, tisztelő barátod:

Bottyán János

(S. I. hagyaték)

Páll András

Páll András népművelővel édesapám a „Hatodosok” baráti társaság összejöveleiben ismerkedett meg. Páll András abban az időben a parasztság kulturális színvonalának kutatásával foglalkozott. Felmérést készített a magyar parasztság kulturális érdeklődésének irányáról és felfogásáról. A magyar kultúra első ilyen irányú átfogó kutatása volt ez. Ennek alapján készítette el a magyar népművelés munkatervét. A háborús helyzet azonban Páll András munkájának érvényesülését is megakadályozta. Őt is behívták katonának, és nyugatra vitték. A következő, édesapámhoz írt utolsó levelében is erről tesz említést. Róla az utolsó híreket a Remi 38. fogolytáborból hazakerült honvédek hozták.

Páll András Sinka Istvánnak

Magyarpolány, 1944. november 10.

Kedves Pista!

Rengeteg herce-hurca és várakozás után megérkeztünk ide, Magyarpolányba. Sváb falu, rettenetes sárral. Egy földes, kályha nélküli szobát kaptam. Persze ágynemű sincs. Itt morzsolgatom a napjaimat.

Nagyon sokat gondolok Rád, családotra is, kis társaságunkra is. Vajon mikor és hogyan fogunk tudni összeülni? Életed nagy vágya beteljesedett végre, lett

egy kis házad, kerted, s most minden megsemmisült. Soha nem felejttem el azt a beszélgetést, amikor Szikszóba utaztunk, és erről beszélgettünk.

Mennyi remény, mennyi terv semmisült meg! Elkészítettem a magyar népművelés munkatervét, s várom lesz, hogy ehhez hozzá lehessen fogni.

O. P. vándorkönyvtáraihoz kis kérdőívet mellékeltem, hogy megismerjem a parasztság kulturális színvonalát, érdeklődéseinek az irányát, ízlését, felfogását. A kérdőíveket feldolgoztam, ki lehetne adni. (A magyar kultúra első ilyen irányú átfogó kutatása.) Vajon sor kerül-e erre és hol, mikor? Lesz e magyar kultúra?

Látod, a lehetőség valaha, arra a magam gondjaival terhellek, de jól esik Veled kibeszélgetni magam.

Az ember tele van kétségekkel, aggodalommal a jövőnket illetően. A sok hír között az ember nem ismeri ki magát. Azokra a hírekre gondolok, hogy milyen élet van az elfoglalt területeken. Bár onnan jött embertől még nem hallottam hiteles híreket.

Pistám, vigyázz nagyon, Rád szüksége van a magyar népnek. (Én is adom a jó tanácsot, aki azt sem tudja, hogy miként vigyázzon magára.) Hogy a feleségemmel és 2 fiammal mi lesz?

Mivel töltöd az időd? Dolgozni, azt hiszem, nem tudsz. Én nyelvet akarok tanulni. Időm lesz hozzá, azt hiszem, még csak partnert kell hozzá találni. De talán sikerülni fog.

Kedves Pistám, ha lesz időd, írd, mi van, hogy látjátok a helyzetet, mi a tervek? Azért kérem ezt Tőled, hogy ne essem ki a közös munkából.

Telefonon rosszul adtam meg a címem. A címem tehát csak ennyi: Páll András Magyarpolány, új iskola.

Szeretettel üdvözölök mindenkit. Téged igaz barátsággal és sok szeretettel ölel:

Bandi

* * *

A „Népi írók orvosa” névvel emlegetett Tompa Kálmán 1944 őszén Tamási Áronnak szerzői esteket szervezett Erdélyben. Az utolsó ilyen előadás a Kolozsvári Nagy Színházban volt. Tompa Kálmán édesapámnak erről az előadásról üdvözlő lapon számolt be.

Tamási Áron, Tompa László Sinka Istvánnak

Kolozsvár, 1945. október 5.

Kedves Pistám, végre: csütörtök este Kolozsvárról indulunk hazafelé. Itt Áronnak óriási sikerű szerzői estje volt. A Nagy Színház csordulásig, a magyarság egyhangúan ünnepelte. Viszont látásig sokszor, szeretettel öllelek:

Tompa László

Régi olvasója: dr. Dóczi

Szeretettel üdvözl: Tamási Áron